

Nesmrtelnosť v Kristovi

I. Náčrt

Krátka osnova

1. Podstata človeka – 1 Moj 2,7; Ez 18,4
2. Podstata smrti – Ž 146,4; Kaz 9,5; 12,7; Ján 11,11; 1 Tim 6,16
3. Kedy človek dostane nesmrtnosť – Ján 5,28.29; 1 Tes 4,16.17; Zj 22,12

Dnes, viac než kedykoľvek predtým, sa ľudia zaujímajú o všetko, čo má nádych tajomna a nadprirodzena. Otázky smrti, záhrobia a pokračovania života po smrti priťahovali ľudstvo už oddávna. Na druhej strane smrť je niečo, o čom len veľmi neradi hovoríme. O to viac nás zaskočí, keď sa s ňou v živote stretne a musíme sa postaviť tvárou v tvár jej krutej realite.

Milióny ľudí okolo nás túžia poznať konkrétnu odpoveď na otázku, čo sa deje s človekom po smrti. Niektorí preto, že cítia veľký zármutok a bolesť nad stratou milovanej a blízkej osoby, iní jednoducho zo zvedavosti, či túžby poznať nepoznané.

Existuje veľa protichodných názorov na to, čo sa deje s človekom po smrti. Všetky nemôžu byť pravdivé. Ako kresťania by sme mali brať vážne to, čo nám o tejto veci zjavuje Boh vo svojom slove – Biblii.

1. Podstata človeka – 1 Moj 2,7; Ez 18,4

Naše chápanie smrti a toho, čo sa deje pri nej a po nej, závisí predovšetkým od nášho chápania podstaty človeka. Kto je človek? Z čoho sa skladá?

Biblická správa o stvorení hovorí, že človek vyšiel z rúk Stvoriteľa. Nevyvinul sa v priebehu mnohých miliónov rokov z nižších foriem života, ale bol stvorený na Boží obraz. (1 Moj 1,26.27)

Biblia doslova uvádza, že „Boh stvárnil človeka z prachu zeme a vdýchol mu do nozdier dych života; tak sa človek stal živou bytosťou“. (1 Moj 2,7) Keď Boh sformoval človeka, mal všetko, čo k svojmu životu potreboval. Chýbal mu len život. Živým sa stal až „dychom života“, ktorý do neho vdýchol jeho Stvoriteľ. (Jób 33,4) Neživé telo sa dychom života zmenilo na „živú bytosť“.

Tento text je veľmi dôležitý, pretože v sebe ukrýva jedinečnú rovnicu, dôležitú pre pochopenie prirodzenosti človeka: telo + dych života = živá bytosť (duša). Z to-ho vyplývajú dva závery:

a) Človek ako telo. Podľa biblického chápania človek neexistuje inak, ako v telesnej forme. Preto je oveľa presnejšie povedať, že človek je telo, než to, že človek má telo. Je to zdôraznené aj v biblickom učení o vzkriesení – život nepokračuje v nejakej fluidnej forme, ale v tele. (1 Kor 15,42.44; Luk 24,39-42)

b) Človek ako celistvá bytosť. Človek je viacozmerná bytosť, nemá len telesný aspekt. Aj keď jeho jednotlivé zložky môžeme rozlišovať (1 Tes 5,23), nemôžeme človeka rozdeliť, pretože žiadna jeho časť nemôže existovať sama osebe. 1 Moj 2,7 hovorí, že človek sa stal živou bytosťou (živou dušou). Text nič nehovorí o tom, že človek má nesmrtnú dušu, dokonca ani to, že človek má dušu, ale že človek je dušou. V niektorých prekladoch je táto myšlienka zdôraznená tým, že koniec verša je preložený: človek sa stal „živou bytosťou“ alebo „živým tvorom“. Duša nie je niečo, čo existuje samostatne, nezávisle od tela. Z rovnice, ktorú sme uviedli, vyplýva, že duša je funkcia tela a ducha. Podľa Biblie človek existuje ako celistvá jednotka, ktorého jednotlivé časti sú vzájomne prepojené, navzájom sa ovplyvňujú, a zároveň sú nedeliteľným celkom. Žiadna časť nemôže existovať sama o sebe.

Na rozdiel od tohto holistického (celistvého) názoru, rozšírená dualistická predstava o človeku tvrdí, že človek sa skladá z dvoch protikladných častí – duše a tela. Nesmrtná duša je nositeľkou osobnej identity. K tomu, aby mohla existovať, smrteľné telo vôbec nepotrebuje. Naopak, telo je pre dušu skôr väzením, akousi príťažou. Tento názor, aj keď v priebehu stáročí všeobecne prijímaný, je určitým filozofickým vysvetlením podstaty človeka naväzujúcim na grécku filozofiu. Nie je to však biblický pohľad. Biblickí pisatelia sa s ním nikdy nestotožnili.

2. Podstata smrti – Ž 146,4; Kaz 9,5; 12,7; Ján 11,11; 1 Tim 6,16

Základná otázka, ktorú si v tejto časti položíme, je: Čo sa deje s človekom pri smrti? Čo znamená smrť?

Biblia ukazuje, že keď človek zomiera, zomiera celá bytosť. „Keď vyjde z nich duch, vrátia sa do zeme, v ten deň padnú ich plány.“ (Ž 146,4) „Lebo živí vedia, že umrú, ale mŕtvi nič nevedia.“ (Kaz 9,5) „Prach sa navráti do zeme, ako bol prv, ale duch sa vráti k Bohu, ktorý ho dal.“ (Kaz 12,7; pozri tiež Ž 6,6; 115,17; Iz 38,18.19)

Smrť je teda opačný proces ako stvorenie. (1 Moj 2,7) Podľa Biblie duša nie je niečo, čo by mohlo existovať samo osebe, nezávisle od tela alebo ducha, dokonca aj nezávisle od Boha, prameňa života. Boh nám hovorí, že svojou podstatou sme smrteľní. Pretože sme stvorené bytosti, nemáme v sebe zdroj života.

Nesmrtelnosť má jedine Boh. (1 Tim 6,16) Nikde v Biblii sa nehovorí o tom, že nejaká časť človeka môže po smrti kdesi samostatne žiť a pritom prežívať určité pocity, radosť sa, alebo smútiť.

Smrť je prázdnota, neprítomnosť akýchkoľvek zážitkov. Biblia sa pozerá na smrť ako na koniec života, prípadne ako na jeho prerušenie. Život môže byť obnovený jedine vzkriesením, čo je Boží stvoriteľský akt. (Rim 4,17) Dualistický pohľad na človeka však chápe smrť nie ako koniec, alebo prerušenie života, ale ako prechod do inej (vyššej) úrovne.

Boh na počiatku človeka varoval. Keby od neho odišiel, prinieslo by mu to smrť. (1 Moj 2,17; Rim 6,23) Boží nepriateľ, satan, však túto pravdu spochybnil a tvrdil: „Vôbec nezomriete.“ (1 Moj 3,4) Tragédiou sveta je, že dnes milióny ľudí veria tomu, že človek pri smrti vlastne nezomrie, ale pokračuje v živote na inej úrovni. Je im ľahšie uveriť tomu, čo tvrdil satan, a spochybňujú to, čo povedal Boh. Niekedy sa hovorí, že ľudia ľahšie uveria veľkej lži než malej. V prípade ľudskej prirodzenosti je to určite pravda – mnohí veria satanovej veľkej lži.

Ježiš Kristus nazýva smrť spánkom. (Ján 11,11-14) Tým naznačuje, že smrť neznamená definitívny koniec všetkého. Smrť nebude mať posledné slovo nad naším hrobom. Nie je to ani únik od zodpovednosti, pretože každého človeka Boh raz vzkriesi a potom sa bude zodpovedať za svoje skutky. (Ján 5,28.29; Kaz 12,14; 2 Kor 5,10)

V tomto Ježišovom obraze môžeme ďalej vidieť náznak toho, že smrť je odpoči-nok od práce. (Zj 14,13) V určitom zmysle je smrť „požehnaním“. Žiť večne v tomto tele na tomto svete by bolo preklatím. Boh na nás nekladá viac, než sme schopní zniesť.

3. Kedy človek dostáva nesmrteľnosť – Ján 5,28.29; 1 Tes 4,16.17; Zj 22,12

Ako si človek predstavuje ďalší osud tých, čo zomreli, je prirodzeným dôsledkom toho, čo o smrti verí. Ak je smrť spánok, potom všetci mŕtvi „spia“ v hrobch až do okamihu vzkriesenia. (Ján 5,28.29)

V dualistickom chápaní človek dostáva odmenu (alebo trest) v momente svojej smrti. Podľa tejto predstavy sa spravodliví už teraz tešia v nebi, kým bezbožní sa už teraz mučia v pekelnom ohni.

Písmo však jasne hovorí, že človek nedostáva odplatu za svoje činy hneď pri smrti, ale až pri vzkriesení. (Mat 16,27; Luk 14,13.14; Ján 5,28; 6,39.40.44.54; Sk 2,29.34; 2 Tim 4,7.8; Zj 22,12) Takýchto textov môžeme v Biblii nájsť oveľa viac.

Nádejou veriacich kresťanov je vzkriesenie spravodlivých k životu. Biblia chápe vzkriesenie nie ako pokračovanie, ale ako obnovenie existencie. Toto môže spôsobiť jedine čin Božej stvoriteľskej moci. Písmo hovorí, že vzkriesenie tela je eschatologická záležitosť. To znamená, že sa uskutoční na konci vekov, keď sa Kristus vráti späť na našu zem. Vzkriesení budú všetci spolu, všetci vykúpení dostanú nesmrteľnosť súčasne.

Apoštol Pavel uisťuje veriacich, že živí nepredstihnú tých, čo zomreli. Odmenu dostanú všetci naraz, spoločne. (1 Tes 4,16.17; Žid 11,39.40) Ježiš pripomína svojim učeníkom, že príde a vezme si ich k sebe, aby s ním boli naveky. K Ježišovi prídu teda spolu v čase jeho príchodu, nie individuálne pri svojej smrti. (Ján 14,1-3)

Veriť v odplatu bezprostredne po smrti znamená vlastne znevažovať posledný súd. Aký zmysel by vlastne malo zhromaždiť všetkých ľudí z neba a pekla, oznámiť im rozsudok a poslať ich späť tam, kde boli? (Mat 25,31-46) Zmyslom posledného súdu je odplatiť „každému podľa jeho skutkov“, pretože zatiaľ sa to nestalo. Nemôžeme veriť v nesmrteľnú dušu a súčasne vo vzkriesenie tela. Jedno vylučuje druhé. Biblia zdôrazňuje vzkriesenie. O nesmrteľnej duši nevie nič.

II. Výkladové poznámky

1. Slovo „duša“ (po hebrejsky nefeš; po grécky psyché) pochádza zo slova nafaš, čo znamená dýchať. Pretože dych je najtypickejším dôkazom prítomnosti života, nefeš označuje človeka ako živú bytosť, živého tvora. V Starej zmluve sa slovo nefeš vyskytuje 755-krát. Duša nie je niečo jedinečné, čo má len človek. (1 Moj 1,20,24; 2,19) Najčastejšie sa ňou myslí nie nejaká časť človeka, ale človek celý. (1 Moj 17,14; 3 Moj 11,43; 4 Moj 5,6; 5 Moj 10,22; 1 Kráľ 19,4) Výrazy ako „moja duša“, „tvoja duša“ sú vlastne idiomatickým vyjadrením osobných zámien „ja“, „ty“. (1 Moj 12,13; 3 Moj 11,44; 19,8; Józ 23,11; Ž 3,3; Jer 37,9) V Starej zmluve sa pod pojmom duša neraz myslí život. (1 Moj 9,4,5; 1 Sam 19,5; Jób 2,4,6; Ž 31,14)

Niekedy slovo duša môže znamenať túžby, chute, vášne alebo sídlo emócií. (5 Moj 14,26; Kaz 6,7; 1 Moj 34,3; Pies 1,7) Duša môže zomrieť. (4 Moj 5,2; 9,6; 31,19; Sud 16,30; Ez 18,4) To však v nijakom prípade neznamená, že človek sa skladá z dvoch častí, ktoré sa dajú od seba oddeliť. Neexistuje biblický text, ktorý by naznačil, že duša môže vedome existovať mimo tela.

2. Slovo „duch“ (po hebrejsky ruach; po grécky pneuma) predstavuje to, čo oživuje – životodarnú energiu, životný princíp. V Starej zmluve sa slovo ruach vyskytuje 377-krát, a to v nasledovných významoch: duch, dych, vietor (1 Moj 8,1), odvaha (Józ 2,11), hnev (Sud 8,3), psychický stav (Iz 54,6), mravný charakter (Ez 11,19; Ž 32,2), sídlo emócií (1 Sam 1,15). Ruach človeka je v určitom zmysle identický s duchom. (Kaz 3,19) Je to životný princíp, ktorý pri smrti opúšťa človeka (Ž 146,4) a vracia sa k Bohu. (Kaz 12,7; Jób 34,14) Môže sa vzťahovať aj na Ducha Božieho. (Iz 63,10) Nikdy sa však nevzťahuje na nejakú časť človeka, ktorá by vedome existovala mimo tela.

3. Existuje niekoľko biblických textov, ktoré niektorí radi používajú ako dôkaz pravdivosti dualistického názoru na ľudskú prirodzenosť. Pri vysvetľovaní Písma by sme však vždy mali pamätať na tieto základné hermeneutické (vykladačské) zásady:

a) Jednotlivé časti Biblie nemôžeme stavať proti sebe. Pretože autorom Písma je v konečnom dôsledku Boh, Biblia si nemôže protirečiť.

b) Dvojznačné texty, alebo texty nejednoznačné, vysvetľujeme vo svetle textov jednoznačných. Nie je správne prehliaďnuť sto textov, ktoré jasne hovoria o čase, kedy ľudia dostanú odplatu, a vypichnúť jeden text dvojznačný a v jeho svetle prekrútiť všetky ostatné.

c) V podobenstvách by sa nemali vysvetľovať všetky detaily, pretože podobenstvá majú jeden hlavný zmysel. To ostatné slúži len ako nevyhnutný doplnok.

K bodu **a)**: Text Fil 1,23 sa niekedy cituje ako dôkaz toho, že apoštol Pavel veril, že človek dostáva odmenu hneď po smrti. Nemôžeme však tento text stavať proti iným Pavlovým výrokom, ako napríklad 2 Tim 4,6-8. Ak je smrť spánok, tak človek po smrti čas nevníma. Subjektívne preto platí, že moment smrti je pre človeka momentom vzkriesenia (= byť s Kristom). Objektívne (na časovej osi) však medzi smrťou a vzkriesením môžu uplynúť stovky, ba aj tisícky rokov. Pavel porovnáva radosť z možnosti pracovať pre Krista na tomto svete s radosťou zo spoločenstva s Kristom v prípade konca života. Smrť nevidí ako niečo, čo by ho mohlo odlúčiť od Ježiša Krista. Otázkou je, či Pavel hovorí subjektívne, alebo objektívne. Pri subjektívnom chápaní je text plne v súlade s jeho ostatnými výrokmi. Ak tvrdíme, že hovorí objektívne, dostávame sa do rozporu s inými Pavlovými výrokmi, ako aj s výrokmi iných biblických pisateľov.

K bodu **b)**: Ježišov výrok z Luk 23,43 sa často cituje ako dôkaz toho, že Ježiš veril, že človek dostáva odmenu bezprostredne po smrti. Ježiš neraz jasne povedal, kedy človek dostane odplatu. (Mat 16,27; 25,31-46; Luk 14,13.14; Ján 5,28.29; 6,39.40.44.54; 14,1-3) V danom texte všetko záleží od toho, kam umiestnime čiarku. Ján 20,17 ukazuje, že Kristus v nedeľu ráno hovorí Márii, že ešte nevstúpil k Otcovi. (Zj 2,7) Ježiš by nesľúbil niečo, čo by nespĺnil. Kristus nesľubuje lotrovi, kedy bude v kráľovstve, ale že tam bude. Aj keby sme však tento text chápali tak, ako je vo väčšine prekladov napísaný, ak deň smrti je „dňom“ vzkriesenia – keďže mŕtvy človek čas nevníma – deň vzkriesenia bude pre lotra pokračovaním dňa, v ktorom mu Ježiš zaslúbil Božie kráľovstvo.

K bodu **c)**: Podobenstvo o boháčovi a Lazarovi (Luk 16,19-31) je ďalšou obľúbenou a často citovanou staňou na podporu dualistického pohľadu na človeka. Z literárneho kontextu je však zrejmé, že nejde o skutočnú udalosť, ale o podobenstvo. (Luk 15,11; 16,1; 16,19 – tri podobenstvá: „Bol raz nejaký človek...“) Zmyslom tohto podobenstva nie je poučiť poslucháčov, čo sa deje s človekom po smrti, ale ukázať, že o svojom večnom údele človek rozhoduje počas svojho života. Ďalšiu možnosť niečo zmeniť alebo napraviť nedostane. Boháč sa spolieha na svoj vzťah k Abrahámovi. Ježiš však pripomína, že treba počúvať Mojžiša a prorokov. (v. 29) Určite to platí aj v otázke posmrtného života. Uviedli sme dosť dôkazov, čo o tom učí Stará zmluva. Zároveň platí, že nemôžeme toto jedno Ježišovo podobenstvo postaviť proti mnohým jeho ďalším výrokom o čase odmeny. (Mat 16,27; 25,31-46; Luk 14,13.14; Ján 5,28.29; 6,39.40.44.54; 14,1-3)

4. Keď hovoríme, že človek dostane odmenu alebo odplatu podľa svojich skutkov, nechceme tým povedať, že sme spasení na základe našich skutkov. (Ef 2,8-10) Nemôžeme si to predstavovať ako váženie alebo porovnanie dobrých a zlých skutkov. Skutky, aj keď akokoľvek dôležité, sú vonkajším vyjadrením nášho vnútorného postoja (vzťahu). Sú ukazovateľom, do akej miery prijímame Božiu milosť.

III. Praktické dôsledky

Biblia jasne hovorí, že človek je celistvá jednotka, jeden celok, v ktorom jedna jeho časť ovplyvňuje druhú. Neskladáme sa z jednej lepšej a druhej horšej časti. Človek bol stvorený ako celok. Slová „Boh videl, že všetko, čo stvoril, bolo dobré“, sa vzťahujú na celého človeka, to znamená aj na jeho telo. Človek padol do hriechu celý. To znamená, že v ňom nie je nijaká časť, ktorá by nepotrebovala vykúpenie, žila by si sama osebe, nezávisle od Boha. Človek musí byť vykúpený ako celok. Každá časť našej bytosti je nakazená hriechom, preto potrebuje vykúpenie. Človek zomiera ako celok. To znamená, že žiadna časť z neho už po smrti nežije. A nakoniec, človek bude vzkriesený ako celok, pretože každá jeho časť je dôležitá.

Vzkriesenie mu vráti jeho identitu. Škatuľkovanie človeka je dôsledkom nášho gréckeho analytického myslenia. Biblickému holistickému pohľadu na človeka je to však cudzie.

Správne pochopenie prirodzenosti človeka nám pomáha zaujať vyvážený postoj k smrti. Biblia pokladá smrť za votrelca a nepriateľa. (1 Kor 15,26) Smrť nie je prirodzenou súčasťou systému vecí. Nie je to niečo, čo tu vždy bolo a vždy bude. Je to dôsledok hriechu – narušenia vzťahu k Bohu a následnej ľudskej neposlušnosti. (Rim 5,12)

Neprirodzený charakter smrti vysvetľuje náš strach z nej. Smrť je skutočne strašná a neprirodzená. Smrť znamená stratu. Je to opak života. Preto pri strate svojich blízkych cítime oprávnený zármutok. Máme záznam o tom, že niečo podobné dokonca prežíval aj sám Ježiš. (Ján 11,35; Mat 26,37-44)

Na druhej strane, Biblia nám predstavuje smrť ako nepriateľa, ktorý bol porazený. Moc smrti bola zlomená Kristovým víťazstvom na kríži – jeho smrťou a vzkriesením. Panstvo smrti sa raz skončí. (1 Kor 15,26.54.55; Zj 20,14) Preto aj tvárou v tvár hroznej smrti môžeme mať nádej. Kristus je silnejší ako smrť a zvíťazil nad ňou. „Každý, kto vidí Syna a verí v neho, má večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň.“ (Ján 6,40; Zj 1,18)

V dôsledku nebiblického pohľadu na človeka došlo v dejinách kresťanstva k rozdeleniu ľudí na laikov a duchovných, čo je v rozpore s tým, čo učí Nová zmluva. Jedni sú považovaní za „svetských“, lebo sa zaoberajú vecami „tela“; tí druhí za „duchovných“, lebo sa zaoberajú duchovnými vecami, ktoré sa týkajú „duše“ človeka. Od tohto chápania je už len krôčik k tomu, aby sme si mysleli, že tí druhí sú Bohu bližšie a tak môžu „laikom“ sprostredkovať cestu k Bohu – tým sa vlastne stávajú nevyhnutným článkom v procese spasenia. Nová zmluva však vzťahuje označenie „laos“ na všetky Božie deti a jasne hovorí o kňazstve všetkých veriacich. (1 Pet 2,9) K Bohu môžeme pristupovať priamo, bez ľudského prostredníka. (Ján 6,37; 14,6)

Rozdelenie človeka na dobrú nesmrteľnú dušu a hriešne smrteľné telo viedlo v dejinách k opovrhovaniu telom. Tisíce ľudí si myslelo (a myslí dodnes), že keď budú svoje telo, jeho potreby a túžby trvalo potláčať, dosiahnu tým vyššiu duchovnú úroveň. Iste, Biblia pozná pôst, keď sa človek zrieka niečoho inak príjemného, aby sa dočasne sústredil na hodnoty duchovné. Niet pochyb o tom, že je to prospešné a užitočné. Nikde nás však Písmo nevyzýva k tomu, aby sme sa v snahe získať vyššiu duchovnú úroveň natrvalo podriadili zbytočnému telesnému odriekaniu.

Na druhej strane, v modernej dobe sme svedkami nezdravého kultu tela. Správne chápanie biblického učenia o prirodzenosti človeka nás tiež chráni pred zbožšťovaním tela.

Tento nesprávny vzťah k telu sa prejavil aj v nesprávnom vzťahu k zdraviu. Mnohí kresťania majú dojem, že kresťanstvo je „duchovná“ záležitosť. Biblia však hovorí, že zdravie je Božia hrivna, o rozvoj ktorej sa máme starať, zveľaďovať ju a zbytočne si ju neničiť a nepodlamovať. (1 Kor 6,19.20; 10,31; 3 Ján 2)

Aj keď prvá smrť je smutnou, ťažkou a nepríjemnou udalosťou, jej realita nás v konečnom dôsledku upozorňuje na druhú smrť, ktorá je večná. Tým nás pred ňou vlastne varuje. Najväčšou tragédiou na tomto svete nie je zomrieť, dokonca ani nie zomrieť mladý. Pre Boha smrť nie je žiadny problém. Ako Stvoriteľ si s ňou určite poradí. Najväčšou tragédiou je zomrieť v postoji vzbury a odboja voči Bohu. V slobodnom vesmíre Boh totiž rešpektuje naše rozhodnutie. Smrť nám pripomína, že nemáme život sami v sebe, ale že sme závislí od Boha. Ježiš povedal: „Nik neumrie naveky, kto žije a verí vo mňa.“ (Ján 11,26) Záruka nášho nového života nie je v nás, ani v našej prirodzenej nesmrteľnosti, ale v tom, že nás Boh vzkriesi v posledný deň. Naša nesmrteľnosť je jedine v Kristovi. (Kol 3,3.4)